

jecit baculum, quolicitabat, in terram dicens, quòd quicumque vellet pro mille libris, reciperet baculum, et haberet datum, unus accepit baculum, deinde apparet alius plus offerens; quaeritur, nonquid admittatur? Et primò arguit, quòd non, sed firma debeat remanere ipsa subbatio, l. 1. et 2. C. ne fisc. rem quam vendid. evinc. l. de contractu, et l. si quos, et l. ratas, C. de rescind. vend. et videtur casus in l. quamvis incrementum, et in l. fin. C. de vendend. reb. civitat. lib. 11. et l. si hypothecas, in fine, C. de remiss. pignor. In contrarium arguit, quia Potestas non servabit solemnitem debitam in subbatio, neque enim deponere debuit baculum, sicut deposuit; neque licuit sibi limitare certum pretium, sed, expectare debuit quemcumque plus offerre volentem, et plus offerenti dare, ut in authent. hoc jus porrectum, C. de sacros. eccles. facit l. si minori pretio, cum ibi notatis, C. de jur. fisc. lib. 18. et de fide et jur. hast. fiscal. l. 1. ibi: mala fide, cum ibi notatis, et in l. si tempora: et quia in venditione talium rerum intercedere debet saltem major pars Decurionum, l. nominationum, C. de Decurion. et l. 2. C. de praed. curial. et dict. l. fin. de vendend. reb. civitat. et hoc putat verum Alberic. de stricto jure, si deficit solemnitas per jura praedicta, licet contrarium dicit se vidisse observari; ubi autem solemnitas adfuisse, creditadjectionem non admitti, licet quidam secundum eum distinguant, utrum talis venditio vel locatio fieret in perpetuum, et tunc non admittatur; plus offerens, aliàs sic, per dictas l. si tempora, et quamvis incrementum, cum ibi notatis: et allegant ad hoc l. 4. C. de fund. patrim. et l. fin. C. de locat. praedior. civil. lib. 11. et subdit in fine, quòd si veteres conductores tantum dare velint, quantum offertur per nov. s. quòd praerentur novis, per dict. l. fin. C. de locat. praedior. civil. ex ratione l. cotem ferro, §. fin. D. de publican. Item et idem Alberic. in dict. §. quæsitum, post Jacob. de Raven. concludit in ista materia, quod aut minor civitas, fiscus, vel ecclesia in vendendo res suas servavit solemnitates debitas, et facit, sicut quilibet major, quia vendidit tempore oportuno et justo pretio, et tunc licet alius plus offerat, non admittitur licitatio nisi de sorde, vel gratia doceretur, ut habetur in dict. §. quæsitum; si vero debita solemnitas non est servata, tunc ipso jure non valet venditio, neque est opus restitutione, dict. l. 1. et 2. C. de fide et jur. hast. fiscal. cum ibi notatis. Si vero debita solemnitas est servata, sed minor est læsus sui facilitate, ut quia vendidit tempore non oportuno, vel non justo pretio, et tunc restituatur; vide ibi latius per eum, et tene semper menti, quia ex ejus dictis fuit obtentum in illa ardua causa, eo quia locatio facta fuerat intemptive, et tempore non oportuno: et vide etiam circa istas venditiones fiscales l. 53. et l. 76. in quaterno gabbellarum, et adde ad praedicta l. verum, §. si locupletii, et ibi Bart. D. de minor. quando scilicet in venditione non prospiciuntur, ea quæ possunt praevideri.

(4) Del moço. Istud verbum est menti tenendum, quasi velit, quòd pro parvo sustinenda sit venditio, facit l. scio, D. de integr. restit. et l. penult. cum Gloss. ibi, D. de minor, et vide quæ notat Abb. in cap. 1. col. 3. de in integr. restit. vers. sed quæro: quæ dicatur magna læsio, vel parva, vide Gloss. in dict. l. penult. et ibi Alberic.

(5) A su daño. Ista generalitas multa complectitur, sive minor fecit contractum venditionis, vel donationis, vel transactionem fecerit, vel quid aliud, ut C. si advers. vendition. et si advers. transact. et in aliis titulis minutis illius libri.

(6) Su deudo. Adde l. patri, §. penult. D. de minor.

(7) Se menoscabassen. Adde l. non omnia, D. de minor.

(8) En las leyes. Vide tit. 12. Part. 5. l. 4.

LEY VI. — Por quales razones non puede ser otorgada restitucion al menor.

Diciendo, o otorgando el que fuesse menor, que era mayor de veynte e cinco años, si ouiesse persona, que paresciesse de tal tiempo (1), si lo faze engañosamente (2), valdria el pleyto (a) que assi fuere fecho con el, e non deve ser desatado (3) despues, como quier que non era de edad quando lo fizo; esto es, por que las leyes ayudan a los engañados, e non a los engañadores (4) Esso mismo seria, quando el moço fuere mayor de catorze años (5), e jurasse (6) (b) que la vendida, o

el pleyto, o la postura (7), que fasia con otri, non la desataria por razon de menor edad (8). Ca despues que assi ouiesse jurado, deve ser guardada su jura (9). Otrou dezimos, que si el menor de veynte e cinco años pidiesse al Juez, que le entregasse de alguna cosa, que auia perdida, o menoscabada, por razon de pleyto que ouiesse fecho non seyendo de edad cumplida; si sentencia fuere dada contra el, porque non era assi como el querellaua, non puede demandar despues otra vez (10), que sea entregado de aquella cosa, delante de aquel Juez, nin ante otro; fueras ende, si apelasse (11) de aquella sentencia, o si mostrasse razones nuevas (12), atales que gelas devuiesen recibir. Otrou dezimos, que si el menor de veynte e cinco años mouiesse pleyto en juyzio con otorgamiento de su guardador, demandando a alguno, que era su sieruo; si fuesse dada sentencia contra el, en que fuesse dado por libre aquel a quien demandaua, non podria despues demandar restitucion (13) contra tal juyzio, por razon que era de menor edad quando mouio el pleyto. E esto es, por la mejoría que otorgan los derechos a la libertad (14). E aun dezimos, que si el pleyto, o la postura, de que demandasse restitucion el menor, fuesse fecho en tal manera, que todo óme de edad cumplida, e de buen entendimiento, la faria assi (15), e non deuia tenerse por engañado por ende; que estonce non deve ser desfecho, por razon que lo fizo en tiempo que non era de edad. Porque siempre ha de prouar dos cosas (16) el que demanda restitucion: la primera, que era de menor edad a la sazón que fizo el pleyto, o la postura; la segunda, que la fizo a daño, e menoscabo de si.

(a) Contrato.

(b) Esta disposicion ha caido natural y convenientemente en desuso, y sobre esto repetimos nuestra nota á la L. 16, tit. 11, P. 3.

LEY VI. — Non restituatur pubes, si ex aspectu corporis videtur major, et in contrahendo dixit se majorem: nec restituatur si jurat super contractu: nec si in restitutione victus fuit, iterum restituatur, nisi appellet, aut novas alleget rationes: nec super causa status, in qua ejus servus defendere curatore liber pronuntiat, libertatis favore; nec si ita contraxit, sicut quilibet major et discretus, quia tunc non videtur læsus. Hoc dicit.

(1) De tal tiempo. Nota bene hoc verbum, nam si apparet ex aspectu eum esse minorem, tunc adversarius non potest dicere se deceptum; imo tam ipse, quam minor videntur esse in dolo, quo casu competit minori restitutio, quia facta doli compensatione, perinde est ac si nullus fuisset in dolo, et ideo datur restitutio; et quia scienti doli non infertur, l. 1. D. de act. empt. secundum Cyn. Alberic. et Salic. in l. 5. C. si minor se major. dixer. adde Albericum tenentem, quando per aspectum aliter constaret, in authent. sacramenta puberum, col. 5. C. si advers. vendit.

(2) Engañosamente. Adde l. 2. et 3. C. si minor se major. dixer. Et adverte, nam per istam legem Partitarum, quæ non distinguit, an adultus, vel pupillus talem assertionem faciat, videtur comprobari dictum Guilielmi. de Cun. de quo per Paul. de Cast. in l. qui jurasse, in princ. D. de jurejur. quòd si pupillus proximus pubertati juret, cum contrahit, se esse puberem, et postea etiam juret, quòd non veniet contra contractum, quòd habebit locum dispositio authentice sacramenta puberum, sicut si esset pubes: et cum isto dicto transit ibi Paul. de Cast. multum commendans, dicens, se alibi non legisse; si tamen teneamus illam opinionem, quòd etiam pupillus doli capax obligatur ex juramento, non esset ita miranda dicta decisio; vide per Alexand. in dict. l. qui jurasse, in princ. Item

lex ista Partitarum expressè sentit de adulto, non de pupillo, cum superius dixit, que paresciere de tal tiempo: Doctores etiam intelligunt de adulto l. dict. tit. C. si minor. se major. dixer. et patet ex l. illius tituli. Quid autem dicemus in dubio, cum non constat de dolo minoris? Azón. in summa illius tit. in fin. dicit, quòd præsuntur doli in minore, qui se majorem dixit; et idem tenet Glossa in dict. l. 5. et ibi Odofred. in fin. Cynus tamen, et alii, tenent oppositum, quia doli non præsuntur, nisi probetur, l. quotiens, §. qui dolo, D. de probat. Et hoc etiam vult ista lex Partitarum, cum dicit, si lo faze engañosamente: et ita tenet Alberic. et Salicet. in dict. l. 3. ubi etiam Bart. in fin. Si autem minor sui facilitate asserat se majorem, et ita juret, tunc distingue, ut habetur dict. l. 3. quia aut juravit verbo tenus, et tunc non restituatur, nisi per instrumentum seu scripturam probet se minorem; et si juravit corporaliter, nullo modo restituatur, ut ibi; et per quæ instrumenta probentur, cum verbo tenus juravit, vide per Specul. tit. de restit. in integr. §. quis autem, col. 4. vers. sed cujusmodi erit scriptura, ubi etiam vide per Speculatorem aliquas notabiles questiones in ista materia, in col. 5. videlicet, an præjudicet sibi minor ex tali juramento in aliis contractibus, et tenet, quòd non; et tenet glossa finalis in l. de ætate, D. de minor. in fin. gloss. vide ibi per Speculat. ubi etiam de aliis in ista materia.

(3) Desatado. Ex beneficio restitutionis: possent tamen opponere contra contractum ea, quæ posset major, ut aliàs notat Glossa in l. 1. et in authent. sacramenta puberum, C. si advers. vendit. et procederet etiam, si cum juramento minor assereret se majorem; et sic non excluderetur, si contractus esset nullus, à jure dicendi nullum, propter tale juramentum, secundum Joan. Andr. post Nicol. de Mata, in addition. ad Speculat. tit. de sententia. §. ut autem, in princ. in additione magna, et idem tenet Specul. tit. de restit. in integr. §. quis autem, col. 5. vers. sed cum ei, repellitur enim ex hoc à beneficio restitutionis, quod est jus singulare, non verò à juris communis beneficio; et idem tenet Paul. de Cast. in l. 1. 2. et 3. C. si minor se major. dixer. multum commendans.

(4) Non a los engañadores. Adde dict. l. 2. C. si minor se major. dixerit.

(5) Mayor de catorze años. Quid si adhuc non habeat 14. annos, est tamen doli capax, quando jurat? Est maxima diversitas inter Doctores, sed communior et verior videtur opinio, quòd sit idem in eo, et istam opinionem tenet Andr. de Iser. in §. item sacramenta, de pac. juram. firm. et Bart. in authent. sacramenta puberum, C. si advers. vendit. Alexand. in l. qui jurasse, in princ. D. de jurejur. et communiter Canonistæ, per textum in cap. ex litteris, et 2. de sponsal. cum gloss. ibi; et qualiter intelligatur doli capax, vide per Andr. de Isern. ubi supra, volentem, quòd non sufficit habere decem annos cum dimidio, neque tredecim cum dimidio, si non constet esse doli capax. Sed quid si impubes juret se non venire contra contractum celebrandum cum Titio, quando pubes erit; deinde factus pubes facit ipsum contradictum cum Titio, an valeat? Et Alberic. post Guid. tenet, quòd non, in dict. authent. sacramenta puberum, column. 5. Quid autem si impubes contraxit, postea verò factus pubes juravit non venire contra contractum ipsum; Alberic. ibidem post Guid. dicit spectandum esse initium, et quòd ex forma illius constitutionis exigitur, quòd contractus et sacramentum fiant tempore pubertatis: quod ego intelligerem eo respectu, ut contractus firmetur juramento; eo tamen quòd minor jurans jam pubes teneatur ad observentiam, crederem teneri, cum servari possit, et servare teneatur, per cap. quamvis pactum, de pact. lib. 6. et cap. cum contingat, de jurejur. et quia qui jurat, de novo videtur contrahere et promittere, et maximè stante lege hujus regni, como quier que parezca, etc. quiniò et non est sine scrupulo, quòd etiam respectu confirmationis contractus procedat dictum Alberici, cum constaret, quòd jam pubes de novo approbat et jurat. Ideo cave ab isto dicto, et adde, quòd contractus nulli ex sequenti voluntate ratificatur, l. 1. et per totum, C. si major fact. vendit. sin. decret. rat. hab. et quod habetur de secunda voluntate, quæ est valida prima existente non valida, C. ad Vellejan. l. si mulier, et C. de agricol. et censit. l. cum scimus, et videtur contractum tempore, quo fuit juratum, argumento l. de accessionibus, in fin. D. de divers. et tempor. præscript. et Institut. quib. alien. licet. in princ. Idem intellige de pubere sanæ mentis, et sive sic paterfamilias, sive filiusfamilias, sive liber, sive servus. Gloss. in §. item sacramenta, de pac. juram. firm. procedit

T. IV.

etiam dictum hujus legis, sive minor habeat curatorem, sive non, Gloss. ibidem, et est glossa 1. in fin. licet contrarium voluit Specul. tit. de empt. et vendit. §. nunc dicendum, column. 2. vers. hoc etiam scias; nam contrarium communiter tenetur secundum Bald. in dict. §. item sacramenta, col. 2. vers. 5. quæro, Doctores communiter approbando opinionem Marti. in dict. authent. sacramenta puberum. Procedit etiam ista lex, et si minoris procurator ad hoc speciale habens mandatum juret, Gloss. in dict. §. item sacramenta, in gloss. 1. et ibi dicit Andr. de Iser. col. 2. ita communiter teneri, et idem tenet Bart. in l. qui bona, §. alieno, D. de damn. infect. et ibi communiter Doctores, licet aliqui voluerunt contrarium. Item procedit in civitate jurante, secundum Bald. in l. generaliter, in princ. C. de reb. credit. licet non in ecclesia secundum eum ibidem, et adde Gloss. in cap. 1. de integr. restituit. lib. 6. et Bald. in dict. §. item sacramenta, Jas. in dict. authent. sacramenta puberum, in 8. limitation. De prodigo vero jurante, vide Bart. in l. is cui bonis, D. de verbor. obligat. vide Bald. in l. 2. col. 7. C. de rescindend. vendit. ubi etiam de amente, vel phrænetico, qui non habet consensum.

(6) Jurasse. Videtur ista lex velle, quòd sufficiat verbo tenus jurare, cum non exigit, quòd corporaliter super aliqua scriptura Divina præstetur; Glossa tamen, et Doctores communiter in dict. authent. sacramenta puberum, tenent, quòd non sufficit ad illam dispositionem, quòd nuda voce juret; et dicit Bald. in dict. §. item sacramenta, quòd quando nuda voce juratur, non appellatur propriè sacramentum, sed verbum; et ibi dicit, quòd de consuetudine sufficit, quòd juret super qualibet scriptura, in qua Deus nominatur, et quòd sufficeret jurare super quadam tabula picta, in qua esset majestas Dei, vel Sanctorum; et tandem concludit, quòd in hoc servari debeat consuetudo, quia consuetudo, quæ dat formam aliquam, est servanda, aliter non valet quòd fit, secundum Specul. tit. de instrum. edition. §. breviter, parum post principium. Joan. de Imol. in cap. cum contingat, col. 62. vers. item secundò potest dubitari, de jurejur. tenet quòd sufficiat verbo juramentum præstari, saltem attentata dispositione juris canonici, quæ servanda est in materia juramenti, ut in cap. 2. de jurejur. lib. 6. ex eo quia juramentum verbaliter præstitum est servandum, et ligat ad perjurium, ut patet ex his, quæ habentur in cap. et si Christus, de jurejurand. et quia ut habetur in dict. cap. cum contingat, et cap. quamvis pactum, de pact. lib. 6. juramentum, quòd potest servari sine interitu salutis æternæ, servandum est; debet ergo servari, licet verbo tenus præstitum: et istud crederem esse tenendum attentata dispositione juris canonici, et etiam hujus legis Partitarum: facit bonus textus in cap. cum tempore, de arbit. et cap. ad aures, quòd met. caus. de promittente per fidem suam, et quæ ibi notat Abb. et dixi in l. 26. tit. 11. 3. Partit. ubi quòd solva homagium, dixi, quòd non sufficeret, vide ibi; ubi etiam quòd tale juramentum debeat esse tale, quòd concernat religionem Dei, ut etiam tradit Salicetus post Jacob. Butri. in dict. authent. sacramenta puberum, col. 2. An autem exigitur, quòd minor jurans sit certioratus de beneficio restitutionis sibi competenti? Bart. et communiter Doctor. in dict. authent. sacramenta puberum, tenent, quòd non, ut latè tradit ibi Jason. in 5. limitation. col. 14. et 13. allegatur ad hoc optimus textus in cap. ex rescripto, de jurejur. et vide latè per Alexand. 2. vol. consil. 222. et Bart. in l. 2. ad fin. col. 2. C. de rescind. vend. Abb. in cap. penult. col. fin. de empt. et vendit. licet Dinus aliud voluerit, cujus fundamenta refert Albericus in dict. authent. sacramenta puberum, col. 5. et 4. dicit tamen Albericus, quòd communiter vidit servari, quòd contractus celebrati per minores cum juramento sunt reputati validi, etiam sine alia certificatione: sed quia opinio tanti doctoris, Dini scilicet, est tot juribus fulcita, ad omne dubium tollendum dicit credere esse tutum, quòd in contractibus minorum adjiciatur, quòd certiorati fuerint, et quòd ita fecit in pluribus apponi. Adde etiam Bald. in l. 2. col. 6. C. de rescind. vendit. distinguentem, an intervenerit scientia tutoris vel curatoris, vel non: et non videtur à communi opinione recedendum, licet ante factum tutum est, quòd dicit Albericus; et in certificatione juris planè procedit. Quid autem de certificatione facti? Vide per Paul. de Castr. in quodam consil. incipit, viso puncto, et Decium cons. 405. circa fin. et an juramentum debeat intervenire in ipso contractu, vel sufficiat, quòd ante vel post præstetur? Gloss. in dict. §. item sacramenta, et in dict. authent. sacramenta, vult, quòd sufficiat quodcumque præstari, et vide per And. de Isern. in dict. §. item sacramenta; Alberic. dicit tutius esse quòd in ipso contractu

interveniat, vel in continenti ante, vel post; vide per cum in dict. authent. *sacramenta*, col. 4. Crederem etiam ex intervallo præstitum tenere de jure, licet tutum sit, quod dicit Albericus.

(7) *La postura*. Sive hinc inde oriatur obligatio, ut in contractibus propriè sumptis, sive etiam in contractibus impropriis, et sic in donatione, et aliis, ut tradit Gloss. in dict. authent. *Sacramenta*, super verbo *contractibus*, et tradit Alex. consil. 55. vol. 5. in 1. dubio, et Socin. consil. 279. 2. vol. Decius consil. 252. *diu admonendum*, in 2. dubio. Item procedit in distractibus, glossa singularis in l. 5. §. *contrario*, D. de *contrar. judic. tutel.* Bart. in l. *tutores*, §. *ab eo*, D. de *administ. tutor.* ubi de remissione actionis tutelæ, Bart. et Doctor. in dict. authent. *sacramenta puberum*, Alexand. in l. *Pomponius*, §. *preterea*, D. de *acquir. poss.* Item etiam in quasi contractu, veluti in aditione hæreditatis, et similibus, Glossa in dict. authent. *sacramenta*, ubi Jason. 19. col. ubi etiam extendit, etiamsi minor per se non contrahat, sed alii contrahenti assentiatur cum juramento, allegat glossam, quam dicit valde singularem, in authent. *de nupt.* §. *sed quod sancitum*, in verbo *neque scriptum*, et ibi Angel. col. fin. multum commendat. Item procedit etiam in nimia constitutione dotis super rebus immobilibus, secundum Bald. in l. *nulla*, C. de *jure dot.* Habet etiam locum in judiciis, Glossa, et communiter Doctores in dict. authent. *sacramenta*, et adde Bald. in l. *unice*, col. 14. C. de *confess.* et ibi vide, quid si jurat non revocare factum procuratoris. Valeret etiam manumissio servi inter vivos per puberem facta, licet nondum habeat viginti annos, ut tradit Joan. Andr. referens Pileum in *addit. ad Specul.* in rubric. *de serv. non ordin.* Non tamen procedet hæc lex, si juramentum præstetur super testamentis vel ultimis voluntatibus, secundum Cyn. Bald. et alios in dict. authent. *sacramenta*, ubi Jason. in 15. limitatione.

(8) *Por rason de menor edad*. Quid si contractus esset invalidus alia ratione, quam minoris ætatis, et simpliciter juravit non convenire, an possit contravenire? Glossa, quod sic, in l. 1. C. si *advers. vendit.* unde non excluderet juramentum remedium ex l. 2. C. de *rescind. vendit.* ut tradit Alberic. alios referens in dict. authent. *sacramenta*; unde necesse est, ut omnia remedia tollantur, quod minor juret non contravenire ratione minoris ætatis, neque alia quacumque ratione, ut tradit Bart. et Alberic. ibidem: et formam juramenti ad omne dubium tollendum ponit Alberic. ibi, col. penult. quæ talis est: talis profitens se puberem vendit Sempronio tale prædium spontè, et ex certa scientia prius certioratus de forma authenticæ *sacramenta puberum*, et juravit ad Sancta Dei Evangelia, corporaliter tactis scripturis, se servare ipsum contractum inviolabilem, et non contravenire beneficio minoris ætatis, minoris pretii, vel aliquo alio modo, vel jure, quod dicit vel excogitari possit. Tu vide plenior formam in l. 59. tit. 18. *Partit.* 5. et quæ ibi dixi, et in l. 16. tit. 11. ead. *Partit.* et vide etiam l. 56. tit. 5. *Partit.* 5. et quæ ibi dixi.

(9) *Deve ser guardada su jura*. Et contractus firmatur juramento, licet de se esset invalidus, secundum opinionem Martin. communiter approbatam, in l. 1. C. si *advers. vendit.* unde etiam tenebitur hæres minoris jurantis, ut declarat Paul. de Cast. in dict. authent. *sacramenta*, in princ. et col. 2. tradit etiam Abb. in cap. 1. de *jurejur.* lib. 6. ubi etiam notanter dicit, quod etsi tollatur juramentum, quod firmaverat contractum, non per hoc rescindetur, neque curret contractus, qui jam ex interpositione juramenti consequutus est firmitatem; vide ibi per eum. Quid autem si minor enormiter læderetur? Vide, quæ dixi in dict. l. 59. et dict. l. 56. et quæ tradit Decius consil. 405. penult. et fin. col. De aliis limitationibus ad dictam authenticam, et consequenter ad istam legem, vide Jason. in dict. authent. *sacramenta*, post Bartolum, ubi Jason. cumulat 14. limitationes: ibi poteris videre.

(10) *Otra vez*. Concordat cum l. 1. 2. et 5. C. si *sæpius in integr. restit. postul.* et an procedat, sive sit restitutio denegata, quia non fuit probatum de læsione, sive quia non fuit probatum de ætate? Vide per Bart. et Bald. in l. fin. C. si *minor. se major. dixer.* et per Paul. de Cast. in dict. l. 1. et 2. C. si *sæpius in integr. restit. postul.* ubi Paul. tenet contra Bartolum: et rectè judicio meo, licet Bald. et Angel. simpliciter sequuntur Bartolum; Salicetus sentit idem quod Paul. et pro hoc satis confert lex ista Partitarum, ibi: *si sententia fuere dada contra el, porque no era assi como el querellaua*, quæ verba referuntur, tam ad ætatem, quam ad læsionem: non obstat dicta l. fin. quia intelligenda est secundum intellectum Rapha. et Pauli ibi.

(11) *Apelasse*. Ad appellandum ergò restituatur, si tempus fuit elapsum. Et an qui restituitur ad appellandum, vel prosequendum appellationem, debeat probare, quod foveat justam causam? Vide Bart. in l. *nam et postea*, §. *si minor*, D. de *jurejur.* col. fin. et Paul. de Cast. in l. fin. C. in *quibus caus. in integr. restit. non est necess.* col. penult. Alexand. consil. 55. vol. 5.

(12) *Razones nuevas*. Nota bene, et adde dict. l. 2. non igitur sufficerent probationes novæ, sed causæ novæ debent adesse, sive quæ allegatæ non fuerint, vel de novo emergerint, Glossa, et Salic. ibi; non ergo lex de Madrid, in cap. 20. in *Ordinam. de Madrid*, quæ jubet denegari aliam restitutionem ad opponendas exceptiones novas, procedet, quando de novo ex nova causa sint tales exceptiones ortæ, ut hic, et in dict. l. 2. C. si *sæpius in integr. restit.* cap. *pastoralis de except.* Bald. in cap. 1. column. 5. de *milit. vasa. qui contum. est*, præsertim si læsio esset enormis, ut notat Bald. ibidem in fin. princ.

(13) *Restitucion*. Concordat cum l. fin. C. si *advers. libert.*

(14) *A la libertad*. Adde ad casus, quos posui in l. 4. tit. 5. 3. *Part.*

(15) *La faria assi*. Nota ista verba, et quæ sequuntur, ad intellectum et declarationem l. fin. C. de *in integr. rest.* de qua ista sumpta est. Doctores etiam aliter intelligunt dictam l. fin. et exemplificant aliquibus modis; vide ibi per eos: quia in effectu ista lex Partitarum etiam illam comprehendit.

(16) *Dos cosas*. Adde l. 2. supra eod.

LEY VII.—Como el menor puede desamparar la herencia que ouiere entrado, si entendiere que le es dudosa.

Seiendo establecido por heredero el menor de veyn-te e cinco años, si entendiere que non lo es prouecho-sa la heredad de tener, puede pedir al Juez, que le otorgue poderio para desampararla (1), maguer la aya entrada. Pero, quando esto ouiere de fazer, deve ser delante los acreedores (2) de la heredad, que sepan qual es la rason, por que la desampara. E estonce el Juez, si entendiere que es daño del moço en tener la heredad, devele otorgar que la pueda desamparar, e tornar en el estado en que era de primero, poniendo en recabdo (3) primeramente todas las cosas, que pertenesciessen a la heredad.

LEY VII.—Si minor est læsus, adversus hæreditatis aditionem, vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis, restituatur. Hoc dicit.

(1) *Para desampararla*. Concordat cum l. 1. C. si *min. ab hæred. se abstin.* ubi vide per Azon. in summa, et debet fieri causa cognita, ut ipse ibi tradit, considerato non tantum eo, sit lucrosa hæreditas, vel non, sed etiam eo, an intersit minoris litibus et sumptibus non vexari, l. *minoribus 25. annis*, D. de *minor.* Item eo considerato, an in hæreditate sint multæ mortales res, vel prædia ruinæ subjecta, l. *verum*, §. *si locupleti*, D. de *minor.* et poterit petere istam restitutionem, etsi adierit cum beneficio inventarii, ut etiam declarat Salicet. in dict. l. 1. ad fin. et in authent. *si omnes*, ad fin. habet namque minor petens restitutionem contra aditionem hæreditatis necesse probare se læsum ex aditione; quod etiam patet ex citatione creditorum, quæ hic requiritur, ut etiam tradit Paul. in authent. *si omnes*, C. eod. et expressius habetur in ista lege cum subdit, *si entendiere que es daño del moço*, et sic approbatur hic opinio Jacob. de Aret. et Odofred. et reprobat opinio Guido. de quibus per Alberic. in dict. authent.

(2) *Los acreedores*. Concordat cum dict. authent. *si omnes*, ubi vide per Glos. et Doctores, quid de legatariis: et adde etiam l. *etiam*, §. fin. D. de *minor.* et de modo citationis presentium et absentium, vide ibi signanter per Paul. de Cast. ubi etiam, an sufficiat generale proclama.

(3) *En recabdo*. Adde dict. authent. *si omnes*, et in corpore unde sumitur, ubi quod illud quod periit propter imbecillitatem minoris, non restituatur à minore: et nota hic istum casum, in quo judex ex officio, etiam nemine petente debet providere, ne bona hæreditaria dissipentur.

LEY VIII.—Ante quien puede el menor demandar la entrega, e quando, e en que manera deve ser fecha.

Delante del Judgador ordinario (1) del lugar deve demandar el menor restitucion e entrega de los daños, e de los menoscabos que ouiesse resecebido en sus cosas, por pleyto que ouiesse fecho a daño de si, o por alguna de las razones sobredichas, que diximos en las leyes ante desta. E el Juez deve llamar ante si (2), la otra parte, a quien fazen la demanda, e si fallare que el pleyto, o la conoscencia (3), o el juyzio, (sobre que demanda la entrega) que fue fecha a daño del menor, deve tornar en aquel estado en que era ante; de manera, que cada una de las partes (4), aya en saluo su derecho, assi como lo auia primeramente. E esta restitucion puede demandar en todo pleyto, o conoscencia, que el ouiesse fecho a daño de si, o su guardador, o su abogado. E tal demanda como esta puede fazer el menor en todo el tiempo fasta que sea de edad cumplida de veyn-te e cinco años; e aun en quatro años (5) despues desso: e non solamente puede el menor fazer demanda fasta este tiempo, mas aun sus herederos (6).

LEY VIII.—Non solum minor potest petere restitutionem, dum est intra ætatem 25. annorum, sed etiam intra quadriennium post: et etiam hæredes ejus intra dictum tempus possunt eam petere. Hoc dicit.

(1) *Ordinario*. Et intellige de giudice rei, non actoris, l. 2. C. *ubi, et apud quem*. Sed an possit peti restitutio contra contractum in loco, in quo factus fuit, coram giudice illius loci, si ibi reperitur reus contra quem petitur? Bald. post Guiliel. de Cugn. dicit, quod non, in dict. l. 2. quia licet in loco contractus sortiatur quis forum, procedit, si agitur ad ejus observationem, non si ad ejus rescisionem, et idem tenet Paul. de Cast. ibi; potest etiam causa restitutionis specialiter delegari à Principe, vel giudice ordinario. Item coram delegato ad universitatem causarum potest peti restitutio, et etiam coram delegato causæ specialis, si læditur in aliquo actu, et sic restitutio venit incidentur, vide l. fin. et ibi Paul. C. *ubi, et apud quem*, et in cap. *suscitata, de in integr. restit.* et intellige istam legem de iudicibus ordinariis habentibus certum tribunal, seu certum territorium; nam habentes jurisdictionem sine territorio non possent in integrum restituere, ut patet in dict. l. fin. et ibi Paul. qui ex hoc dicit, quod coram Rectore scholarium non poterit peti restitutio. Item intellige, nisi sit talis judex ordinarius, qui habeat jurisdictionem sine administratione, qui non potest cognoscere nisi inter consentientes, ut sunt Judices cartularii, et Notari, qui hoc habent in privilegiis; iste enim non cognoscit de restitutione, Gloss. in dict. l. fin. neque etiam poterit peti restitutio coram arbitro, ut in dict. l. fin. habetur, ubi quærit Glossa, an possit compromitti, an quis sit restituendus? Et concludit, quod sic; et cum Glossa tenet ibi Salicetus post Bart. quando de facto quis patitur se hoc modo conveniri. Bald. tamen reprobat dictum Glossæ, vide ibi per eos.

(2) *Llamar ante si*. Concordat l. 2. tit. 25. 3. *Part.* et quæ ibi dixi, cum concordantiis ibi positis.

(3) *Conoscencia*. Adde l. *certum*, §. in *pupillo*, D. de *confess.* et vide quæ habentur in l. 4. supra, eod.

(4) *Cada una de las partes*. Adde l. 2. tit. 25. *Part.* 3. et quæ ibi dixi.

(5) *Quatro años*. Adde l. fin. C. de *tempor. in integr. rest.* Sed an cum damnus sit eminentissimus, dabuntur minori triginta anni, prout dantur tali casu ecclesiæ fisco, et reipublicæ, ut habetur in l. fin. infra, eod. et notat Glossa in cap. 1. de *rest. in integr.* lib. 6. Videtur, quod non, quia expressè cautum est hic de minore, ut tantum detur quadriennium, et si propter damnus enormissimum aliud voluerat ista lex, expressisset, prout fecit in casu dictæ l. fin. Præterea est diversa ratio in minore, cui quadriennium non currat à die læsionis, sed completo 25. anno, ut hic et in dict. l. fin. Sed in con-

trarium facit, qui ideo ecclesiæ, et reipublicæ datur restitutio, quia utuntur jure minoris; ut in cap. 1. et cap. *auditis, de in integr. restit.* l. *Reipublicæ, C. quib. ex caus. major.* et sic arguit Glossa in dict. cap. 1. quod sicut post quadriennium non datur restitutio minori, sic neque ecclesiæ. Item, quia ratio eminentissimi damni ita militat in minore, sicut in ecclesiæ; et istud videtur æquius, ita tamen quod tunc tempus triginta annorum computetur à die læsionis, ut in dict. l. fin. facit ad prædicta l. fin. in princ. C. de *indicta viduit. toll.* et quod per illam legem dicit Bald. in l. *filium quem habentem*, col. 12. C. *famil. ercisc.* et quod notatur per Gloss. et Joan. Andr. in cap. *ad nostram, de rebus ecclless. non alien.* in gloss. super verbo *enunciæ*, ubi Glossa in fin. recitat opinionem illorum, qui dicebant, quod etiam iudicis officio succurratur his, qui ultra dimidium justii pretii læsi sunt.

(6) *Sus herederos*. Adde l. 2. et quasi per totum, C. de *temp. in integr. restit.* et l. *non solum*, D. de *in integr. restit.* Et an beneficium restitutionis transeat in patrem, qui succedit filio in peculio? Vide Gloss. et Bart. in l. *pater*, D. de *castr. pecul.* privilegium tamen competens pupillo quia pupillus, non transit ad hæredem, vide l. *ca. pluribus*, et ibi Bart. D. de *administ. tutor.*

LEY IX.—Como el menor puede demandar entrega de las cosas que perdiess por tiempo (a).

Prescriptio in latin, tanto quier dezir, en romance, como ganancia que faze ome de alguna cosa por tiempo. E como quier que de tal rason como esta fablamos cumplidamente en la tercera Partida deste libro, en las leyes que fablan en esta rason. Pero dezimos, que las ganancias que se fazen por tiempo de veyn-te años, o dende ayuso, que non corre (1) ninguno destes tiempos contra los que son menores de veyn-te e cinco años, nin contra sus cosas, nin les empesce en ninguna manera, para perder alguna cosa de lo suyo por tal rason. E esto se deve entender, quando los tiempos de tales prescripciones comiençan a correr contra los menores, se-yendo ellos nascidos. Mas si ante que ellos nasciessen (2), o fuessen establecidos por herederos de otros, ouies-sen començado a correr (3) contra aquellos a quien los menores heredassen, estonce, bien correrian contra ellos, e empescerles yan. Pero podrian demandar restitucion (4) del tiempo, que contra ellos fuesse corrido mientra que eran menores. Mas las prescripciones que son de treyn-ta años, o dende arriba, empecen a los que son menores de veyn-te e cinco años, e mayores de catorce años (5), e corren contra ellos; como quier que pueden demandar al Juez restitucion (6), que non pierdan ninguna cosa, por todo el tiempo que fueron de menor edad, e han demas quatro años (7), segun que es sobredicho.

(a) L. 2, tit. 3, lib. 4 del F. J.

LEY IX.—Præscriptio viginti annorum, aut infra, non incipit currere contra adultum, nisi in alterius persona præscriptio incipit, quia tunc continuatur in minore; sed restituatur ad tempus, quod contra eum currit: præscriptio autem triginta annorum, vel ultra, incipit currere contra minorem, sed restituatur adversus eam. Hoc dicit.

(1) *Non corre*. Et sic præscriptiones longis temporis, vel minoris, ipso jure à minoribus non incipiunt, ut hic, et in l. fin. C. in *quib. casib. in integ. restit. non est necess.* l. *etiam ei*, D. de *minor.* l. *bonæ fidei*, in princ. D. de *acquir. rer. domin.* juncta l. *non est ignotum*, C. *quib. non obijcitur long. tempor. præscr.* non ergo hodie (licet minori sit lapsus tempus ad solvendum tributum) res ejus incidit in commissum, cum tale tempus non currat minori per istam l. et dictam l. finalem, et tenet glossa notabilis, et ibi vide Joan. de Plat. C. de *fund. patrim.* lib. 11. et in l. *si tutores*, et ibi Cyn. et Salicet. C.